Celkem podány jsou, zvláště pokud jde o vliv obecného práva na rozvoj právních poměrů v našich zemích, výtěžky bádání vlastního i cizího přehledným souhrným spůsobem, a pečlivě snesena jsou data z nesčetných, i málo přístupných pramenů. Bylo by si jediné přáti, aby omyly tisku co do číslic nebyly správnost chronologie rušily, a aby někdy poukazy k pramenům nebyly z ohledu ušetření místa vypadly, pokud z nich vývody díla samy čerpány jsou. Avšak žádný svědomitý kritik nebude při literárním podniku tak obsáhlém a obsažném vzpomínati některých nedopatření neb menších mezer, nýbrž vážiti si hojného ovoce nevšední neúmorné píle skladatelovy.

Uváží-li se, že zámyslem původce díla bylo, vlastní svou velikou sbírku práv česko-moravských, pojatou v cenný Codex iuris bohemici (jehož svazku III. část 1., IV. č. 1 oddíl 2 a č. 4 také již v rukopisu připravena jest, jak ze str. 491 spisu s potěšením se dovídáme) — doplniti souborem dat životo- a knihopisných a tímto nakupiti budoucím pracovníkům na poli historie právní bohatě staviva, sluší doznati, že skladatel s mravenčí pílí po dlouhá desítiletí úkolu tomu se věnovav, jemu též řídkou měrou dostál, a že dílo jeho naprostou hodnotu vědeckou vykazuje jakožto souborná snůška badatelům nezbytná. Připomínajíce ještě, že spisovatel vědecké přesvědčení svoje tím vřeleji všestraně obhajuje, čím spíše tuší, že narazí na odpor, rádi uznáváme zásluhy jeho o právní historii českou i důležitost objemného literárního podniku, o který tu šlo.

Dr. Emil Ott.

Prof. Dr. *J. Stupecký*, *Příspěvky o českých překladech pořízených v souvislosti s kodifikací rakouského práva civilního.* V Praze 1904.

Dlouholetý zasloužilý redaktor »Právníka« a přední náš civilista prof. Stupecký, jenž delší čas pátral v archivech státních po zachovaných materialiích týkajících se kodifikace rakouského práva soukromého, a jenž také některé zajímavé výsledky svého bádání v našem Sborníku I. str. 465 uveřejnil, obohatil novým pojednáním naše vědomosti o českých starších překladech jak civilních tak i některých jiných zákonníků rakouských. Dovídáme se z důkladného spisu jeho, že když r. 1766 byly dohotoveny první tři knihy známého Codexu Teresiánského, staral se redaktor dvorní rada rytíř Zencker se svolením císařovny o způsobilou osobnost, které by se mohlo pořízení českého překladu svěřiti. I nalezl ji v dvorním radovi nejv. justičního úřadu v. v. Janu Jiřím Müllerovi rytíři z Mühlendorfu, o němž je známo, že v letech 1736—1739 vydal několik právnických spisův a sbírek ku potřebě soudů českých (srov. H. Jirečkův Právnický život str. 435) a že po dání na odpočinek od r. 1764 žil v Čechách, kdež se zakoupil a kde také na svém statku Nové Vsi u Chotěboře r. 1789 zemřel. Müller našel si pomocníka v prokurátoru Novoměstském Janu Fantinovi a s ním společně pořídil do února 1769 český překlad zmíněných tří knih Codexu, jež obsahovaly úplnou kodifikaci práva soukromého. Paměti hodno jest, že o otázce, zdali se zákonník Teresianský má do českého a vlašského jazyka přeložiti, bylo teprve jak v státní radě, tak i v nejvyšším justičním úřadě podrobně rokováno. V státní radě svob. pán Stupan a v nejv. justičním úřadě viceprae-

sident hr. Althan hájili stanovisko, že toho není nezbytně potřebí. I mezi obecným lidem českým je prý dosti těch, kteří mluví a rozumějí německy, a prostý Čech, i kdyby se mu zákonník přeložil, nebude mu přece rozuměti. Neví se, zdali zemská práva v Čechách a na Moravě byla před časy také v českém jazyku vydána; v Uhrách aspoň Tripartitum a diaetalia toliko se sepisují v latinském jazyku; kdežto v zemích českých užívání německého jazyka tak se prý rozmohlo, že generalia a patenty větším dílem toliko německy se vydávají. Naproti tomu nejv. kancléř hrabě Chotek, hr. Blümegen a většina radů hájila potřebu českého překladu, dovozujíc, že poddaní majíce se spravovati zákony musí jim předce rozuměti, sice by mohli nevědomky a nevinně proti nim jednati. V Čechách a na Moravě práva zemská a městská, zákonníky, snesení sněmovní i také patenty, zvláště když jsou v nich pokuty ustanoveny, se vydávají česky a německy. Ze 16 krajů jenom dva (Žatecký a Litoměřický) jsou zcela německé, v ostatních je mnoho úředníků, kteří neznají slova německého a také se v nich smlouvy, závěti a soudní jednání v českém jazyku sepisují. Císařovna uváživši všechny důvody rozhodla 14. srpna 1767, že je nutno překládati její zákonník do českého a vlašského jazyka a že se také má s překladem ihned začíti. Bohužel znění překladu, jenž byl Müllerem r. 1769 do Vídně zaslán, se v státních archivech nezachovalo. Když pak r. 1772 bylo císařovnou nařízeno k radě státního kancléře Kounice, aby Codex byl přepracován a všemožně zkrácen, tu zasílána opravená redakce textu německého opět do Prahy k překládání. Müller vyhledal si tentokráte za pomocníka kancléře Nového města Pražského Jana Zeberera, jenž byl také český překlad hrdelního řádu Teresiánského z r. 1768 pořídil; avšak překladatel tento vymýšlel mnoho nových výrazů a lpěl přílišně na písmeně zákona, takže Müller viděl se nucena sepsati rukověť neboli Sylabus, podle kterého překlad jeho měl býti opraven. Takovým způsobem byly přeloženy znova I a část II. dílu Codexu dle upravené osnovy Hortenovy, a tento překlad společně s Müllerovým Sylabem podařilo se prof. Stupeckému najíti v archivu ministerstva spravedlnosti, takže mohl z něho podati ukázky (I. 2 a II. 6). Z nich je patrno, s jakými obtížemi bylo překladatelům zápasiti a k jakým nestvůrám jazykovým byli nuceni se uchylovati. Překládali na př. Staat řed, Inländer zemák, Glaubensgenosse náboženec, Handel tržestvo, Betrag vejnuška, Besitz osed, Eigenthum vlastněnství atd. Když pak r. 1776 vydání Codexu vůbec uvázlo, převzal Müller sice překlad též soudního řádu z r. 1781, ale byl nucen r. 1780 nejspíše pro churavost svěřiti jej professoru českého jazyka na Vídeňské universitě Zlobickému, jenž potom za stálého translátora českého byl ustanoven a v hodnosti té sám přeložil také manželský patent z r. 1783, první díl Josefínského zákonníka občanského z r. 1786 a od r. 1807 jal se překládati platný náš obecný zákonník občanský. Když ale koncem března 1810 zemřel, uvázal se v tento úkol jeho suplent Vojtěch Veselý a byl s překladem za rok hotov, takže revise mohla býti svěřena prof. Nejedlému. Tak došlo počátkem r. 1812 k vydání tiskem v Praze »Knihy všeobecných zákonů městských«. Rukopis Veselého s hojnými opravami Nejedlého našel prof. Stupecký v archivu mini-

sterstva justice a bylo mu možno zjistiti, jaký podíl měli oba tito mužové na překladu. Uznává, že se oba svědomitě přičinili a že přes mnohé nesprávnosti jich překlad znamená velký krok ku předu. V uznání zásluh byl udělen Nejedlému titul c. kr. rady a Veselému dostalo se peněžité odměny. Tvrzení, jakoby byl jeho překlad zavdal podnět k stížnostem, nezakládá se na pravdě. Stupecký sestavil s nesmírnou pílí ve svém pojednání právnické názvosloví, jehož užívali Zeberer a Müller ve svém překladu napraveného Codexu z r. 1774, jakož i Veselý a Nejedlý r. 1811 a ukázka ta odůvodňuje přání, aby časem došlo na úplné vydání tiskem těchto starých překladů, ale i také českých textův i ostatních kodifikačních prací z XVIII. století. Uvidí se z nich, jak ohromný pokrok učinil náš právnický jazyk a sloh český od té doby, a zajisté se v nich i najde mnohé dobré zrnko, jež i dnes může ještě býti k užitku. *J. Č.*

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Urkundensammlung zur Geschichte Mährens. Im Auftrage des mährischen Landesausschusses herausgegeben von Dr. Berthold Bretholz, Landesarchivar. XIV. B.: Vom J. 1408 bis 1411, Brünn, 1903, 4^0, str. XIII, 194; XV. B.: Nachträge 1207—1408, Brünn, 1903, 4^0, str XLIII, 440.

V úvodu k novým dvěma svazkům moravského diplomatáře objasňuje zemský archivář moravský, Dr. Bretholz, obsah tohoto pokračování záslužného díla Brandlova a zároveň vykládá zásady, jimiž se řídil, i prameny, odkud čerpal jednotlivé kusy. Právních dějin týká se řada čísel, z nichž některá zasluhují zvláštní pozornosti (XIV. svazek, č. 83: Anfrage des Richters und der Schöffen von Kuttenberg an die Stadt Iglau um Unterweisung anlässlich der Verleumdung eines Geschworenen durch einen Mitbürger, und die darauf ergangene Belehrung, Kuttenberg, 27. Juli 1409; č. 71: Puhonen des kleineren Landrechts z let 1408—9, vlastně zajímavý doplněk k Libri citationum; č. 132: Markgraf Jodok bestimmt die Taxen, die die königlichen Städte Olmütz, Brünn, Znaim, Iglau, Ungarisch-Hradisch, Mährisch-Neustadt, Littau, Gewitsch und Jamnitz dem Landesunterkämmerer für die Rathserneuerung zu geben haben, Olmütz, 21. April 1410; právní řízení lokálního významu v záležitostech majetkových, hospodářských, církevních a pod.). Díl XV., podávající doplňky ke svazkům posud vydaným, k letům 1207 až 1408, shrnuje v úvodu v chronologickém pořadu přehled všech doplňků diplomatáře moravského ze svazků V.—XV.: Chronologisches Verzeichnis aller in den Bänden V.—XV. des Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae sich vorfindenden Nachträge (od r. 830—1408). Oba díly obsahují vydatný material pramenný k dějinám českým v letech uvedených, uspořádaný v přehledný celek; ovšem není to material vesměs nový, neznámý, archivalní, mnohé kusy a hojná regesta jsou přebírány ze sbírek a studií již tištěných a přístupných. Odborníkům zbývá mnoho vděčné práce, zdokonalovati rejstříky obou svazků, podle vzoru V. Praska, jenž uveřejnil v Čas. Matice Moravské 1904, str. 73—133 důkladnou kritiku nového díla, kterou třeba nejdříve prostudovati, než by někdo chtěl užívati obou svazků podle nespolehlivých připojených rejstříků. *—r—*